

ris adesse, merito dubitari potuit. Sed sine justa causa ne S. Pontifex quidem valide talem solutionem, quippe quae sit juris divini quaedam relaxatio, concedere potest. (Cf. etiam *de syn. dioec.* l. 6 c. 4 et 5.)

709 6. Potestatem S. Pontificis in favorem fidei ex gravi causa dissolvendi matrimonium ab infidelibus contractum videtur ex ipso textu S. Scripturae I. Cor. 7, 12 sqq. eruere posse. Nam illud privilegium Paulinum potius ex Apostolica auctoritate, quam a Deo *immediate* datum et ab Apostolo tantummodo promulgatum esse, contextus suadere videtur; siquidem quod vers. 12 dicitur: „ego dico, non Dominus“, ab interpretibus recentioribus, et ex antiquis a S. Augustino, Theophylacto, S. Hieronymo, refertur ad sequentia; atque ita etiam vers. 15: „quodsi infidelis discedit, discedat etc.“ ad ea pertinere videntur, quae Apostolus dicit ipsa sua auctoritate, non immediatâ suâ lege Dominus. — Nam quod aliquis objecerit, sensum verborum „ego dico, non Dominus“ sumendum esse hunc, quasi S. Paulus ea dicat ut praeco Dei, non Dominus immediate per se, mihi verisimile non videtur; oppositio enim inter „ego dico“ et „Dominus“ sane debilis fieret, imo oppositio vera non esset: S. Paulus sc. opponit non enuntiationem legis, prout a se aut immediate a Christo facta sit, sed auctoritatem, qua fideles ligentur, prout aliqua a se aut ab ipso Christo constituta sunt; quae vero a Christo constituta quidem sunt, licet promulgata sint per Apostolum, certe illam divinam auctoritatem habent, de qua dici non congruit: „non dicit Dominus“. — At si Apostolica auctoritate haec facultas ob discessum infidelis novum matrimonium ineundi data est, nulla est ratio, cur non ex simili causa aequè gravi Apostolicae auctoritatis plenitudine Summus Pontifex id facere possit.

Neque movere debet, quod dicitur, communi theologorum opinione haberi hoc privilegium divinum; secundum nostram hanc interpretationem vero id non satis recte fieri posse videtur. Nam certe vero aliquo sensu *divinum* est, quum ex solo jure divino favor fidei pro causa statutus sit, ex qua liceat matrimonium consummatum solvi; sed ultimam *causae* vel *causarum* determinationem juris divini esse, nullibi dicitur neque ostendi potest; neque quantum scio unquam aliqua decisio ecclesiasticae auctoritatis facta est, sitne textus ille I. Cor. de privilegio *immediate* divinitus determinato intelligendus, annon.

7. Matrimonium in infidelitate consummatum, sed post conjugum baptismum non consummatum etiam professione religiosa dissolvi, secundum Sanchez *de matr.* l. 7 disp. 77 n. 9: „commune theologorum placitum a simili deducit.“ At quia de concessione immediate divina non constat, neque ecclesiastici juris expressa concessio facta est — quum, fatente Sanchezio, id decisum non inveniatur sive in jure canonico, sive in divinis literis —: occurrente illo casu, ad S. Sedem recurrendum erit, quae aut universalem sive legem sive legis interpretationem faciat, aut in singulis casibus vinculum solvat.

§ 2.

De divortio quoad torum et cohabitationem.

710 Manente vinculo, esse plures causas, propter quas sive privatim, sive ecclesiastici judicis auctoritate interposita, separatio conjugum a toro et cohabitatione fieri possit, vel pro adjunctis fieri debeat, intel-

ligitur ex can. 8 sess. 24 Trid.: „Si quis dixerit, Ecclesiam errare, quum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, a. s.“

Causas vero ejusmodi fere enumeratas habes in Decretal. l. 4 tit. 19 *de divortis*.

I. Utroque conjugue consentiente, separationem sive temporaneam, sive perpetuam per se fieri posse, patet, siquidem juri suo quilibet renuntiare potest: modo et scandalum et incontinentiae periculum caveatur.

II. Uni conjugi contra alterum jus separationis oritur *ad tempus*: 1) propter grave corporis periculum, aut nimis gravem molestiam ab altero injuste illatam; 2) propter grave periculum animae, quando alter conjugum compartem ad peccatum mortale pertrahere tentat.

III. *Perpetuae* separationis jus oritur 1) ex alterius conjugis adulterio; 2) ex illius haeresi vel apostasia in judicio probata et declarata.

IV. Quamquam generatim in omni causa, nisi periculum sit in mora, aut recursus ad judicem probatiove causae certo existentis impossibilis sit, ad judicem ecclesiasticum *per se* recurri debet, saltem ut fiat publica cohabitationis separatio: adulterium tamen etiam privatim tantum cognitum jus dat perpetuo tori consortium denegandi, et etiam cohabitationem denegandi, si crimen publice notum est (S. Alph. n. 970 sqq.); atque etiam in aliis causis notoriis nostris temporibus, quum judici civili causas illas per nefas submitunt, recursus ad ecclesiasticum tribunal non semper summo jure urgeri potest: Scavini tom. 4 n. 402.

V. In causis, quae jus ad perpetuam separationem tribuunt, si ecclesiastica auctoritate separatio sancita est: parti innocenti datur facultas transeundi ad statum cum vita conjugali incompatibilem, sc. ad statum religiosum vel sacros ordines; reo autem id non licet, nisi ex expresso vel tacito consensu compartis.

Uberior explicatio. Nota ad I. 1. Ex consensu mutuo conjuges, vel alteruter, suscipere possunt vitam religiosam, sacros ordines —; quid tur. juris sit pro conjugue residua, v. supra n. 618. Posse eos etiam votum privatum castitatis emittere, aliunde patet: quod si fit, omne periculum peccandi removendum est.

2. Longe facilius ad tempus separatio a toro seu continentia mutuo consensu suscipi potest, quam in perpetuum. Nam ne possunt quidem mutuo consensu sese separare, si alteruter periculum incontinentiae incurrit.

3. Etiam aliae rationes gravis momenti, quamvis ad temporalia bona spectent, ut negotiatio etc., separationem temporaneam justam reddunt.

Ad II. 1. Si mulier crudelitatem viri rationabiliter timet, cohabitare non tenetur. Sola autem verberatio, nisi pluries fiat et gravis sit, apud ignobiles non censetur causa justa recedendi; aliud est, si propter ingenuitatem uxoris haec injuria atrox evadat: v. S. Alph. n. 972. — Attamen ad separationem non requiritur, ut gravia mala jam illata sint; sufficit, ut frequenter acciderint convicia et jurgia, quae nimis molestam vitam reddant, maxime si majoris mali inferendi timorem justum causant: S. Alph. n. 971.

2. Grave animae periculum ex sollicitatione vehementi ad quodlibet peccatum mortale habetur. Quod nisi remotum fieri potest, non solum jus concedit, sed obligationem imponit recedendi.

3. Illae causae, postquam cessarunt, jus protrahendae separationis non amplius dant; quare pars innocens redire debet, at interventu iudicis cautionem in iudicio dandam postulare potest: S. Alph. l. c.

⁷¹² Ad III. 1. Ut ex adulterio jus separationis oriatur, debet flagitium: 1) esse moraliter certum, ad quod sufficiunt vehementia indicia peccati *consummati*; 2) adulterium formale seu libere commissum, non sufficit violentia illata; 3) non condonatum, quae condonatio etiam tacita fit, quando conjux innocens post scelus alterius cognitum sponte signa conjugalis affectus exhibuit; 4) non mutuum, siquidem tum propter mutuam infidelitatem neuter juste contra alterum agere potest.

2. Adulterio communiter accensent theologi flagitia pejora sodomiae aut bestialitatis, si modo actu perfecto commissa sunt: S. Alph. n. 962, Gury-Ball. II. n. 761 not.

3. Pars innocens per separationem sive privatim sive juridice factam non amittit jus revocandi conjugem reum; quare hic redire tenetur, nisi forte timere debet, ne crudeliter tractetur: S. Alph. n. 967. In dubio igitur iudicis sententiae standum est.

4. Gravior difficultas est, num pars innocens, si facta separatione etiam in adulterium labatur, ab altera revocari ad vitam conjugalem possit. Quodsi separatio privatim tantum facta est, affirmari debet: si juridice facta erat, videtur *severo* jure negari posse, donec iudex ad id cogat, at summe conveniens est, neque solum iudicis praeceptum, sed etiam ratio scandalum et peccandi perpetuum periculum ad reconciliationem obligare possunt. S. Alph. n. 967, Gury-Ballerini II. n. 763 not., S. Thom. in 4 dist. 35 q. 1 art. 6 ad 4.

5. Conjugi adultero ex tacita concessione innocentis licebit ad statum perfectionis transire, si innocens: 1) talem statum irrevocabiter suscepit; 2) si idem sciat alterius conjugis propositum et nihil contradicat, quum facile possit; 3) si rogatus nolit reconciliationem inire; 4) si ultra biennium adulteram partem non revocaverit: S. Alph. n. 969. Neque conjux innocens in saeculo residuus tenetur in hoc casu votum castitatis emittere.

Si autem adultera pars sine licentia saltem tacita innocentis vel sacros ordines suscepit, vel religiosum statum assumpserit: non obstante voto sacrove ordine, summo jure revocari et ad conjugalem vitam compelli potest. Cf. etiam Heiss *de matr.* § 35 III.

6. Jus dimittendi partem adulteram aliquando in obligationem transire potest, videlicet si adulterium notorie continuatur neque alia via restat, qua innocens scandalum gravemque suspicionem suae in adulterium conviventiae auferre possit. Quod accidere potest, si uxor est adultera; rarissime, si vir adulterio se dedit. Imo etiam in causa uxoris adulterae videri debet, num viro nihilominus propter periculum incontinentiae alteriusve damni, aut majoris etiam perversionis uxoris adulterae nimis grave sit, uxorem dimittere: quod si est, excusatur, modo aliis mediis utatur, ut, quan-

tum possit, uxorem corrigat et scandalum tollat. Cf. S. Alph. n. 963 et 964 ex S. Thoma, S. Antonino aliisque. Scilicet in hisce adjunctis scandalum, si quod alii capiunt, potius acceptum, imo pharisaicum est, quam a viro illo datum.

7. Haeresis vel apostasia a fide intelligitur ea, quae matrimonio supervenit. Haec, ut causam separationis det, non necessario debet conjungi cum sollicitatione ad defectionem a fide: sed ex jure (cf. Decretal. l. 4 tit. 19 c. „*De illa*“) aequiparatur „adulterio“. Quare si in iudicio sit declarata, et judicialis separatio facta fuit, idem jus perpetuae separationis et assumendi statum perfectionis innocenti datur, quod propter adulterium: cf. etiam S. Alph. n. 974. At etiam haeresis juridice non probata jus dat privatae separationis; sed, haeresi cessante seu resipiscente conjugate haeretico, alter, qui privatim recesserat, redire debet.

Ad IV. 1. Causae, quibus perpetuae separationis jus non adscribitur,⁷¹³ ubi cessarunt, inducunt obligationem justitiae, ut innocens redeat vel revocet alterum. Si vero causa perpetuae separationis adest, emendatione facta, innocens ex caritate quidem teneri potest, ut redeat vel revocet alterum, sed non ex justitia.

2. Pro circumstantiis, in quibus recursus ad iudicem ecclesiasticum difficulter a conjugibus obtinetur, juvat notasse, quod jam suo tempore Laymann l. 5 tr. 10 p. 3 c. 7 n. 18 dicit, nimirum: *per se loquendo, si causa divortii notoria sit, propter grave periculum conjugi imminens, propria auctoritate fieri posse separationem; nihilominus addit „tamen longe tutius, imo ratione scandalum vitandi plerumque necessarium est, ut iudicis ecclesiastici officium imploretur, nisi periculum sit in mora“. Unde patet, si scandalum aut absit aut alio modo praecaveatur, privatam separationem non posse dici absolute illicitam.*

Ad V. 1. Separatione facta, videndum est, apud quem proles sit educanda. Ad quod responderi debet cum S. Alphonso n. 976: 1) Si alter conjugum est infidelis vel haereticus, semper proles apud fidelem educanda est, quicumque ex conjugibus in culpa est, cur separatio fiat. 2) Alias proles relinquenda est apud partem innocentem: expensae autem aut totae aut saltem ex parte faciendae sunt a parte culpabili, praecipue si in culpa est pater.

Ceterum, si quando ob proles bonum ab hac regula sub 2) data recedi potest, id iudici considerandum relinquatur. Neque de expensis educationis ferendis — de quibus solis tamen civiles leges statuere possunt in matrimoniis fidelium — diversa jura idem statuunt.

2. Aliae causae praeter supra indicatas ad faciendum divortium non admittuntur. Supplentur tamen ea, quae hic dicta sunt, ex iis, quae infra tractari debent de obligatione debiti conjugalis et de obligatione uxoris sequendi virum peregre earumque limitibus.

Graviter igitur peccat:

1. qui se simultaneae bigamiae reum facit;
2. qui a conjugate sine justa causa se separat;

3. qui, cessante causa, non redit, aut non revocat conjugem;
4. qui existente quidem separandi causa, at periculo non urgente, cum gravi scandalo iudicis ecclesiastici interventum, si possit, non exspectat;
5. qui, periculo id exigente, a conjugere reo non vult recedere.

Sectio III.

De personis contrahentibus seu de iis, quae requiruntur, ut licite et valide contrahere possint.

⁷¹⁴ Matrimonialis contractus, quum Ecclesiae jurisdictioni subiaceat, certis legibus canonicis regatur oportet, sicut alii contractus civilibus legibus reguntur. Quasdam leges circa matrimonium hucusque jam notavi. Praecipuae autem leges, quae ipsos contrahentes spectant, sunt canones de impedimentis matrimonii, ad quae tota tractatio de personis contrahentibus restringitur.

Impedimenta duplicis generis sunt: 1) *impedientia*, i. e. quae aut matrimonium quodlibet aut certa quaedam matrimonia quibusdam reddunt illicita, ut sunt valida; 2) *dirimentia*, quae reddunt matrimonium ipso facto nullum et irritum, seu quae efficiunt, ne certi quidam contractus matrimoniales validi fieri possint.

Caput I.

De impedimentis impedientibus.

Ex impedimentis impedientibus alia sunt naturalis, alia ecclesiastici juris. Juris naturalis sunt: sponsalia, vota quaedam (adde certo quodam sensu: cultus disparitatem); juris ecclesiastici, in quantum etiam nunc viget, numerantur: Ecclesiae prohibitio sive generalis sive specialis, tempus prohibitum seu clausum. Omnia impedimenta simul habes collecta:

„Ecclesiae vetitum, tempus, sponsalia, votum.“

§ 1.

„Ecclesiae vetitum“.

I. *Specialis* prohibitio fieri potest ab Ecclesiae praesulibus, scilicet ab Episcopo, S. Congregatione, Papa, si nimirum gravis causa est, ne v. g. ex matrimonio inter certas personas ineundo oriatur scandalum, publicum damnum, graves inimicitiae etc., aut si gravis suspicio est, ne forte inter personas contracturas existat impedimentum dirimens, aut jus tertii per illud matrimonium laedatur.

Item accedit, ut specialis prohibitio a S. Congregatione contra mulierem fiat, quae objiciens, se cum ignorantia rei matrimonialis matrimonium iniisse, solutionem matrimonii rati nondum consummati pe-

tiit. Quodsi tali petitioni S. Pontifex annuit, consuevit severa prohibitio adjungi, ne mulier illa unquam, inconsulta S. Congregatione, aliud matrimonium inire audeat: v. Acta S. Sedis vol. V. pag. 553 ex S. Congr. Conc. 18. Dec. 1869.

II. *Generales* prohibitiones plures sunt: 1) ne ineatur matrimonium nisi bannis praemissis, de quo supra actum est; 2) ne a filiis familias matrimonium ineatur sine consensu vel consilio parentum. Verum si parentes injuste dissentiant, filii hac in re sui juris esse debent; at si lex civilis parentum consensum severius urget, propter externa mala et pericula parochi plerumque nihil relinquitur, nisi ut studeat parentes et filios ad concordiam permovere: — quod impedimentum potius juris naturalis est, ab Ecclesia solum confirmatum.

Idem dici debet de cultus disparitate, quae inter catholicum et acatholicum baptizatum existat; quod aliis verbis matrimonium *mixtum* vocatur. Disparitas enim cultus, quae inter baptizatum et non-baptizatum existit, constituit impedimentum dirimens¹.

De matrimoniis mixtis.

1. Ecclesia haec matrimonia mixta communiter improbat atque ⁷¹⁵ detestata est; imo jam jure naturali et divino plerumque reprobantur.

2. Prohibitio juris naturalis et divini fundatur, ut jam supra *de sponsalibus* dictum est, in periculo perversionis, quod conjux catholicus subit, et in periculo, quod contra debitam proles educationem in vera religione oritur. — At quoniam haec pericula nondum sunt formaliter peccata, fieri potest, ut propter causam proportionate gravem et propter illorum periculorum diminutionem illa naturalis legis prohibitio aut cesset aut non amplius sit gravis.

Hinc: 1) Propter magnum bonum publicum ejusmodi matrimonium mixtum licitum evadere potest, etiam manente periculo non levi, modo pars catholica animum firmum gerat huic periculo non cedendi, sed obstandi².

¹ Circa matrimonium cum viro franco-murario die 21. Febr. 1883 hoc responsum a S. Officio datum est. Videlicet ad Quaesitum: „Utrum juramentum massonicum non retractatum considerari et tractari possit et debeat ad instar impedimenti matrimonii impedientis vel etiam dirimentis; et quae cautela exigi debeant, ut matrimonium puellae catholicae cum viro franco-muratore jurato licite vel etiam valide a parochi benedici possit“ *Resp.* datum est: „Quod attinet ad matrimonium, in quo una pars contrahentium clandestinis aggregationibus notorie adhaeret, donec Apostolica Sedes generale decretum hac in re ediderit, oportet, ut Pastores caute et prudenter se gerant; et debent potius in casibus particularibus ea statuere, quae magis in Domino expedire judicaverint, quam generali regula aliquid decernere; omnino vero excludatur celebratio sacrificii Missae, nisi quando adjuncta aliter exigant.“ (Ex folio angl. „*The Tablet*“ Suppl. Jun. 27. 1885.)

² Cf. hac de re Lugo *de sacram. in gen.* disp. 8 sect. ult., et *de fide* disp. 22 n. 33. In iis tamen, quae doctissime ibi disseruntur, id fac advertas, supponi ab illo scriptore eas leges etiam civiles, quae jus catholici conjugis vindicare paratae